ԲՈՒԲԱՍՏԱՆ ՄԱՆԿԱՆՑ

ՀԱՏՈՐ Դ· 1885 ՏԵՏՐ 24

ՄԱՆՈՒԿՆ

ԱՒ ՀԻՆ ՏԱՐԻՆ

Երթաս բարեա՛ւ, հին տարի,
Ո՛վ դու, տարիդ անկենդան,
Որ՝ քայլերով անարի՝
Թաղուիլ կ՛երթաս ի մըթան...
Տըխուր է դէմքն աշխարհի...
Լան երկինք, ամպք որոտան,
Թափի ձիւնն ու զքեզ փարի,
Ցուրտ ու սպիտակ, զերդ պատա՛ն...
Երթաս բարեա՛ւ, հին տարի,
Ո՛վ դու տարիդ անկենդան։

Քանի՛ բերկրանք, ո՛հ, քանի՛
Զըւարճութիւնք, խնդուք ու խաղ,
Ընթացքիդ մէջ գեղանի՝
Վայելեցինք անդադաղ.
Զեփիւռն, արփին Գարնայնի,
Արեւն Ամրան լուսաշաղ,
Եւ թռչնիկներն՝ ոյց ձայնի
Արձագանք տար մեր ճիճաղ.
Քանի՛ բերկրանք, ո՛հ, քանի՛
Զըւարճութիւնք, խնդուք ու խաղ...

Քանի՛ցս, անվիշտ եւ անհոգ,
Խումբ խումբ, աստ անդ, եկանք ման,
Ձըլուըլալով՝ լիաձոք՝
Ձընեղուկներու յար նըման,
Եւ անպատում հըրճուանօք,
Անփութութեա՛մբ անսահման
Ծաղկամբք լըցուցինք մեր գոգ,
Արժանացանք քո ցասման...
Քանի՛ցս, անվիշտ եւ անհոգ,
Խումբ խումբ, աստ անդ, եկանք ման...

Բայց քանի՛ ալ սուրբ դասեր
Ուսաւ քնքոյշ մեր հոգին
Ցորքան պայծառ քո լոյսեր
Անդ ցոլացին կաթոգին.
Հայութեան եւ ուսման՝ Սէր,
Գութ՝ անկելոյն եւ հիգին
Տալ, եւ եղբարց մեր կրտսեր
Նեցուկ լինել անմեկին.
Բայց քանի՛ ալ սուրբ դասեր
Ուսաւ քնքոյշ մեր հոգին...

Երթաս բարեա՛ւ, հի՛ն Տարի.
Ժամանակի վրիին տակ՝
Ուր ամէն բան գըլորի՝
Գընա՛ թաղուիլ դու շիտակ.
ԿԱՂԱՆԴՆ, ուրախ ու բարի,
Աւետաբե՛ր հըրեշտակ,
Անա կուգայ.—օ՛ն, արի՛,
Չե՞ս լըսեր իւր ձայնն յստակ.
—. « Երթաս բարեա՛ւ, հի՛ն տարի,
Ժամանակի վրիին տակ... »

ԱՂԵՓ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ՅԻՍՈՒՍ ՓՐԿԻՉ

ՆՈՒԷՐ – ԲԱՐԵՍԻՐՏ ՈՒՆԵՒՈՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ

Ձեր նստած քաղաքին մէջ տուն մը կայ. մի հետաքրքրուիք թէ ուրտեղ է, որ փողոցին մէջ է աղ տունը, որովհետեւ ես, որ նոր եմ եկեր ձեր քաղաքը, աղ փողոցին անունը չը գիտեմ։

Տունը լուսամուտ մը միայն ունի՛ւ լուսամուտին վրայ մանուկ մը տեսայ, որ կը թներ թեւին վրայ, փողոցը կը նայի։

Մեղք չէ կարծեմ, փողոցին մէջ կանգնիլ և դիտել.

Ես ալ կանգ առի և կը նայեմ։

Ո՛վ է տեսեր ձեզմէ, մէկուն, որը կ՛աշխատէ լալ, բայց չի կրնար. կը հեկեկայ, աչերը կը տրորէ կարմրցնելու չափ – ահա

իմ տեսած մանուկը :

Հետաքրքրուեցայ գիտնալու թէ ինչ կուզէ ադ աղան , որոյ աչերէն արտասուք չեն բղխեր – սիրան է , որ կուլայ· մօտեցայ լուսամուտին և վեր նայեցի · մանուկը ինձի տեսաւ , արագ չարժմամբ մը նստեցաւ և յանկարծ զգացի , որ բան մը վերէն ընկաւ գլխուս վրայ – ապա գետին :

Թղթի կտորմն էր , առի , նայեցի և վրան մանկական գրով գրուած բան մը տեսայ :

Փակուած էր , վասն զի նամակ մը էր ան :

Ես վեր նայեցի . մանուկը սիրուն ժըպիտ մը դէմքին , կռացաւ , քամին խաղացրեց նորա այտերի վրայ գլխին դորշ խոպոպիքը :

— Փոստը ձգէ , ասաւ նա ինձի , մէկ մ'ալ ժպտեց և անհետացաւ ,

Փոստը ձգել հեշտ չէր , նախ որ ես , ձեր քաղաքին փոստատունը չեմ ճանչնար և երկրորդ , որ նամակը տարօրինակ հասցէ մը կը կրէր :

— Ա՛ռ Փրկիչն Յիսուս , երկնքին մէջ . աս էր գրուած այնտեղ :

Ժպտելով յիշեցի այդպէս դէպք , մը , որոյ մասին կարդացեր էի· իբր թէ փոքրիկ աղջիկ մը նամակ մը կը տանէ փոստատն առ ամենաբարին Աստուած ուղղած, որուն մէջ նա կը գանգատի , որ ուտելու հաց չ'ունի իր հիւանդ մեծ – մայրը , իրենք խեղճ են և այլն . . .

Ժպտեցի մանուկին պարզութեան վրայ և որովհետեւ փոստը չէր կրնար նամակը երկինք հասցնել , մտածեցի այդ նամակը ձեզ , փոքրիկ տղայք , կարդալու տալ , որպէս զի հասցնէք իր տեղը · Յիսուս ձեզ , չատ կը սիրէր :

Կարդացէք ահա , բերան անելու չափ կարդացէք , ուշեւէր մանուկներ : « Յիսուս Փրկիչ »

« Մայրս հիւանդ էր , դուն բժշկեցիր անոր և փոքրիկ եղբայր մ'ալ ղրկեցիր ինձի փողոցէն , որը չատ կուլայ , չը գիտեմ ինչ կուզէ , մայրիկս ըսաւ , որ դուն ամէն բան գիտես , տուր փոքրիկ Միհրանին ան , ինչ որ կուզէ· դուն տեսար անշուշտ թէ Միհրանին մայրիկս փողոցին մէջ գտաւ ձգած : Բայրիկս մեռաւ , ես չատ կուլայի , մայրիկս ըսաւ որ Վարդուհին քովդ եկաւ , լաւ պահէ անոր , Փրկիչ Յիսուս , Վարդուհին դոս միշտ հաց կուզէր , պէպկ ալ կուզէր , մայրիկս կըսէր որ դուն ատոնցմէ չատ ունիս , ինչ կըլլայ , քիչ մ'ալ քոյրիկիս տուր : թէ եկող կըլլայ , քիչ մը փայտ ղրկէ մեզի , մենք դրամ չ'ունինք , փայտըն ալ մայրիկս կըսէ , որ չատ սուղ է , ես կը մտիմ , ինչ ընեմ , անօթի եմ , ինչ ընեմ: Սա մեր փողոցին տղայքը ամէն առտու դպրոց կ'երթան , ես ալ կուզեմ երթալ ով Յիսուս , ինձի ալ դիրք մը ղրկէ ես գէշ տղայ չեմ, չարութիւն չեմ ըներ , հարեւանին տղաներուն պէս փողոցը չատ չեմ ելլար , շորերս չեմ կեղտոտեր , չեմ կտրտեր , մայրիկս կըսէ որ ես լաւ տղայ եմ, հաւատա՛ ով Յիսուս , որ ատոնք սուտ չեն եթէ կուզես պահ մի նայէ և տես , մայրիկս կըսէր որ դուն չատ սուր աչեր ունիս :

«Ուրիշ բան մ'ալ կուզեմ, ով Փրկիչ Յիսուս կատարէ իմ խնդիրքս , ես քեզի միշտ հնազանդ կըլլամ հաւատա որ կըլլամ :

« Մայրիկս չատ կուլայ , ինչո՞ւ չեմ գիտեր ինձի կըսէ , երբ մեծնամ այն ժամանակ կըսեմ չըլլո՞ր , ով Յիսուս որ դուն ըսես ինձի :

«Հարեւան մայրիկ հանըմ տեսաւն , ըսաւ ինձի օր մը, որ հայրիկիս սպաններ են , սպանել ինչ է , չեմ հասկնար , ինձի ըսին , որ ես հայրիկիս մեռնելէն տաս օր եաքն եմ ծնուեր , ըսին որ հայրիկիս արիւնի մէջ լուացին , մտի նման կտրտեցին , ըսին , որ մենք չատ ունևւոր էինք , ով Յի-

սուս, դուն ըսէ, բան մը հասկցար ասոնցմանէն, ես ալ չը հասկցայ. ես հայրիկ չեմ տեսեր, կըսեն որ քու քոյրն է, կաղաչեմ, մէկմը ըսէ, որ գայ ես տեսնեմ իրեն. մայրիկս ալ չի լար, որ հայրիկս գայ, դուն բարի ես, ղրկէ հայրիկիս, կաղաչեմ, ղրկէ, ես միշտ քեզի կը սիրեմ, միշտ հնազանդ կըլլամ, ալ գրքերըս չեմ կոտրեր, կը ղրկե՞ս . . . :

«Այսօր Թատոս աղայի տղան ինձի գէշ խօսքեր ըսաւ, ըսաւ որ ես հայրիկ չ'ունիմ, որ ես անօթի եմ, հաց չ'ունիմ ուտելու, իրաւ ըսաւ ինքը ունեւոր հայրիկ մը ունի, կարկանդակ կուտէ, պտուղներ կը լեցնէ գրպանը, ինձի հատ մ'ալ չի տար, չի տար ու կըսէ թէ ինքը ունի, ես չունիմ. մայրիկս ըսաւ որ այդ տղան գէշ տղայ է, կըսէր, որ ունեւորներուն տղաքը չատերը գէշ կըլլան, ես չեմ կարծեր, Սարգիսն ալ ունեւորի տղայ է, ան ինձի ամէն օր կարկանդակ կուտայ, հայ կը բերէ:

«Օրհնէ Սարգիսին, ով Փրկիչ, օրհնէ և պատասխանէ. ղրկէ հայրիկիս ինձի ալ, որ քո հնազանդ տղան Մուշեղն եմ: »

Ունեւոր մանուկներ, ձեզմէ ո՛վ որ կուզէ պատասխանել աս նամակին, հեշտ է, մէկմը չորս դին նայէք, ձեր հարեւաններուն նայէք և խեղճ Մուշեղներ չատ կը գտնաք:

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆՑ

ԱՂՔԱՏԻԿ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Հուխիսիմէ անուն աղքատիկ այրի մը ամէն օր իր ճախարակին առջեւ չանցած սովորութիւն ունէր իր փոքր սենեկին մէջ ծնրադրելու և ամենամեծ ջերմեռանդութեամբ իր առաւօտեան աղօթքը ընելու. վերջը իր աղօթագրքին մէջ եղած գեղեցիկ խորհրդածութիւններէն կը կարդար:

Օր մը որ աչերն հանդիպած էր գթութեան վրայօք գեղեցիկ հատուած մը, սկսաւ մտածել:

«Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչպէս կրնամ օգնել իմ նմանիս: Աղքատս ճարելու համար ճախարակիս զատ բան չունիմ. աշխատելով հազիւ կրնամ օրական հացս հանել: Զմեռը եկաւ, տաքնալու համար փայտ չունիմ: Սա 'բնակած պաղ սենեկիս մէջ մտերս սկսան այժմէն ցուրտէն թմրիլ, և դրեթէ ալ անհնար է որ մանեմ: Ակէց զատ սենեկիս վարձքը դեռ ամբողջ վճարած չեմ: Ափսո՜ս, որ ես ինքս կարօտ եմ հարուստներու օգնութեան:»

Սակայն սկսաւ մտածել թէ ինչպէ՞ս կրնար բարեգործութիւն մ'ընել: Այն ատեն միտքնինկաւ որ տղայութեան բարեկամուհիներէն մին, որ աղքատ պառաւ մ'էր, այս պահուս անկողին ինկած էր:

«Կ'ուզեմ այս օր այցելութեան երթալ իրեն, ըսաւ: Ինչպէս որ հոս, նոյնպէս ալ հոն կրնամ մանել, և գուցէ մէկ քանի մխիթարական խօսք կարենամ ընել խեղճ հիւանդին: Ատանկ ըսելով, իրեն ընծայ եղած երկու խնձորն առաւ որ խեղճ կնկան տանի և ճախարակն առնելով՝ ճամբայ ելաւ:

Հիւանդն իւր հինաւուրց բարեկամուհին տեսնելով՝ սաստիկ ուրախացաւ:

«Ձիս մտիկ ըրէ, Հուխիսիմէ, ըսաւ, մտերս ութ հազար ղուրուշ ժառանգեցի: Կուզե՞ս գալ ինձ հետ բնակիլ և հիւանդութեանս միջոցին ինձ խնամել: Տան վարձքէ և փայտի ծախքէ կազատիս, եւ քու աշխատութեանդ պտուղն իմ ժառանգութեանս վրայ աւելցնելով երկուքս ալ հանգիստ կրնանք ապրիլ:

Հուխիսիմէ ուրախութեամբ ընդունեց բարեկամուհւոյն առաջարկութիւնը, որուն տունը տեղաւորուեցաւ քիչ ատենէն: Ասոր համար ատկէ կը կրկնէր սա խօսքը.

«Աստուած կ'օգնէ իր նմանին գթացողին:»

ՇՈԳԵՇԱՐԺ ԼԿԱՌՔԸ

Հոս դրուած պատկերը կը ներկայացնէ տեսակ մը չոգեշարժ կառք, որ Պ. Տը Բալմէրի պատրաստած յատակագծին վրայ հինուած է։

Անվէրպի արուեստահանդիսին մէջ ի տես դրուած սոյն կառքը պարզ չոգեկառք մ'է որ հաղորդակցութեան մէջ մտած է 15 քիլօկրամ ծանրութիւն ունեցող երկու պողպատեայ անիւներու վրայ հաստատուած երկրորդական անուղ մը հետ որուն մէջ երկու անձեր կրնայ նստիլ։

Սոյն չոգեկառքն երեք անիւներ ունի. առջեւի փոքրիկ անիւն 60 հարիւրորդ մէթր տրամագիծ՝ իսկ ետեւի երկու անիւներն 1,40 տրամագիծ ունին։

Կաթսային, որ քօք կոչուած ածուխով կը տաքցուի, ութսուն քիլօկրամ կը կշռէ և երկու երրորդ ձիու զօրութիւն ունի։

Կաթսային մէջ մի քանի լիտր ջուր ղըրուելով՝ այնպիսի չոգի մ'առաջ կուգայ որ կը շարժեցնէ 40 հարիւրորդամէթր լայնութիւն ունեցող երկու դլաններ, որոնց միոյն տրամագիծն 4 հարիւրորդամէթր, իսկ միւսոյն տրամագիծը 7 հարիւրորդամէթր է։

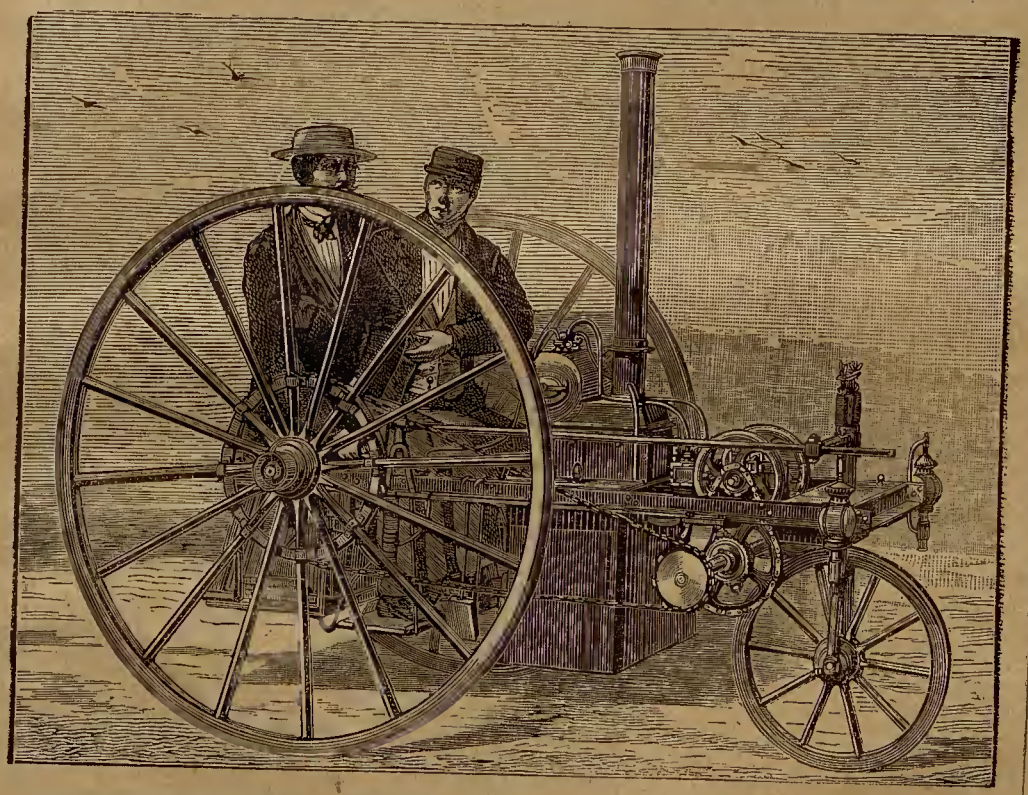

Ինչպէս որ պատկերին մէջ կը տեսնուի, կողմնական երկու մեծ անիւներ հաղորդակցութեան մէջ մտած են չղթաներով առջեւի փոքրիկ անուղն հետ։ Ղեկավարն իր ձեռքին մէջ ունի բոլոր պիտանի գործիքներն կառքը վարելու և ի հարկին զնա կեցնելու համար։ Կաթսա-

յին ձախ կողմը ջրհան մը կայ իսկ աջ կողմը ծորակ մը, որ կը ծառայէ կաթսային մէջ դանուող աւելորդ ջուրն պարպելու պէս պէս վտանգաց ծնունդ չտալու համար:

Առջեւի փոքրիկ անիւն չարժուն սլատուտակի մը միջոցաւ, կրնայ ամեն տեսակ ուղղութիւն առնուլ: Վերջապէս ճարտար դրութեան մը շնորհիւ կառքն արշաւասոյր ընթացած ժամանակ վերծ կը մնայ բախումներէ և արհամարհելով խոչնդոտներն արագընթաց չոգեկառքի մը նման կը սլանայ:

Պ. Բալմէրի տուած տեղեկութեանց նայելով՝ սոյն նոր տեսակ չոգեշարժ կառքըն մէկ ժամու մէջ 10-12 քիլօմէթր տեղ կրնէ:

Լ.Ա. ՆԱԹԻՒ
Թարգմ. Մ. ՄՕՋԵԱՆ

ՓԻԼԻՊ ՀԵՆՐԻԿՈՍ ՀՈՒՋԱԿԱՒՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԸ

Փիլիպ Հենրիկոսի մանկութիւնը խիստ յուզեալ ժամանակի մը մէջ անցաւ. Ծրնաւ 1631 օգոստոս 24ին, Մուրը Բարդողիմէոսի սարսափելի կոտորածի օրը. իր բոլոր երիտասարդութեանը միջոցին տառապեցաւ այն ամէն աղէտաւոր վճճերէն, որ տեղի ունեցած էին թագաւորականներուն և խորհրդարանի միջտեղ, ականատես կարգուս Ա. ին գլխատմանը, և ինքն ալ շատ անգամ տուգանաց ենթարկուեցաւ Աւետարան քարոզելուն համար, և վերջապէս բանտարկուեցաւ Շէյթրի դղեակին մէջ:

Փիլիպ Հենրիկոսի հօր պաշտօնն էր Ուայթհօլ պալատին պարտիզաց պահպանութիւնը, այս պարտիզաց ընդարձակութիւնը մինչեւ Թաւիզ գետը կը հասնէր, և կարգուս Ա. իր պալատականաց հետ զբօսանաց ելած ժամանակ պալատան այդ հողերուն վրայ, պահապանին հիւղին առջեւէն կանցնէին, ուր ծնաւ Փիլիպ Հենրիկոս և ուր անցուց իր մանկութիւնը: Իր մայրը խիստ բարեպաշտ կին մ'էր, և ամեն ջանք կընէր զայն ճըշմարտութեան ճանրուն մէջ մտցնելու, և միշտ կ'աղօթէր. հինգ դուստր և միակ ուստր մը ունէր. իր բոլոր զաւակունքը Աստուծոյ երկիւղովը մեծցած իրենց ծրնողաց ուրախութիւնը եղան: Շատ անգամ դեռափթիթ արքայազունք կ'ուգային կը խաղային Փիլիպին հետ. պալատան մէջ բնակող ամէն անձինք անոր նոյնպէս սէր ցոյց կ'ուտային, վասն զի քաղաքավար և կամակատար էր, կը փութար միշտ դոներըը բանալ երբ տեսնար ու և է մէկու մը մօտենալը: Տասն և երկու տարեկան հասակին Ուէսթմինիսթրի վարժարանը դրուեցաւ, ուր յառաջադիմութիւններ ըրաւ այնչափ յաջողակութեամբ, որ երկու տարի վերջը առանձնաշնորհեալ տեղ մը ստացաւ իրրեւ ընտրելագոյն աշակերտ բարձրագոյն վարժարանի մէջ: Իր բոլոր կենաց միջոցին Փիլիպ Հենրիկոս չէր դադրեր երախտագիտութեամբ խօսիլ այն ժամանակին վրայ, զոր Ուէսթմինիսթրի վարժարանին մէջ անցուցած էր, որովհետեւ, կըսէր, չէ թէ միայն ընտիր հեղինակութեանց մէջ հմտութիւն ստացած էր, այլ բարի ճամբուն մէջ ալ մտցուած էր, որով բարւոյն և չարին մէջ եղած տարբերութիւնը որոշելու կարող եղեր էր, դժուարին է երեւակայել մեր երիտասարդ բարեկամին վարուց նման նշանաւոր կեանք մը վարող տղու մը կեանքը:

Հանճարեղ, բարեկիրթ աշակերտ, սիրելի իր ուսուցիչներուն, փափաքող էր ամեն կերպով կատարեալ լինելու իր գործոց մէջ, իր բոլոր պարապոյ ժամերն կը գործածէր տեղեկանալ ժամանակաց դէպքերու, որոնցմէ օգուտ կը քաղէր: Բնաւ զանցառութիւն չէր ըներ պարտա-

կանութեանց մէջ, բայց և այնպէս լաւ կը գործածէր իւր ժամանակը, և որն է ամենէն բարին, ու օգտակար իրաց համար ժամանակ կը գտնէր. իւր ուսմունքներն ալ չէին արգիլեր իւր յառաջադիմութիւնները ի մասին Նորհալի վարուց։ Փիլիպ Հենրիկոսի տեսուչը Փիւլի անուանեալ, անաչառ մարդ մ'էր, սակայն երբէք զայն Թերուքեան մէջ չէր գըտնէր. ուստի իւր օրինակելի վարքն ընդհակառակը գինքը այնչափ սիրելի հանդիսացուց որ տեսուչը « զաւակս » կանուանէր զայն. մանկութենէն ի վեր ինքզինքը Աստուծոյ նուիրելով զգացած երջանկութեան յիշատակը զինքն խրախուսեց իւր պաշտօնին մէջ մասնաւոր խնամք տանիլ մանկանց, և իւր ժամանակին մեծ մասը նուիրեց իւր թէմի տղայոց կրթութեանը՝ նաեւս Փիլիպ Հենրիկոսի հոգածման գլխաւոր առարկան եղաւ իւր թէմականներուն հոգիները նուիրել տալ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ճշմարիտ Աւետարանին։ Մեռաւ 1691 ին մի խիստ օգտակար կեանք մը վարելէ յետոյ։

Թարգմ. Քրանս. ԿՊՏ. Յ. ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ
Աշակերտ Ս. Փ. Որբանոցի

ԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱԼՈՒՐԵՐ

Բեչուա քաղաքին ապրելեաւ ջրհորը։ — Հրաշալի սարդ մը։ — Պպիտակ ծիծեռնակ մը։ — Ջրեղ դուրս ապրող ձուկը։ — Մազ հաճելուելէլեքտրական զորձի մը։

Բէչուա քաղաքին քաղաքապետութիւնը հաւաքած է 100,000 ֆրանք արծիւեան մեծ ջրհորի մը շինութեան համար որ պիտի ծառայէ տաք ջուր մատակարարելու այլ եւ այլ հաստատութեանց և նամանաւանդ հասարակաց բաղանիքներու համար։ Ջրհորին խորութիւնը 911 մէթր է։ Օրը 800 խորանարդ մէթր ջուր կը ցայտեցնէ։

— Ֆրանսայի մէջ այրի կին մը իւր տան մէջ գտած է այնպիսի սարդ մը որ տարօրինակ կերպարանք մ'ունի։ Խոշոր կեռասի մեծութիւնն ունի. իւր կռնակին վրայ կը գտնուին չորս բիծեր, որք կը ներկայացնեն մարդկային գլուխ մը։ Այս սարդը իրրև հետաքրքրական առարկայ վիշի մը մէջ դրուած է և կը սնանի ճանճերով։

— Կենդանարանութիւնն ալ կը յառաջադիմէ... Սեպտեմբեր ամսոյն մէջ անգլիացի մը պարզ աչօք տեսած է լերան մը սարին վրայ կատարելապէս ըսպիտակ մարմին ունեցող ձիծեռնակ մը։ Հաղուագիւտ և տարօրինակ յատկութիւն մը զոր ոչ մի բնապատում նշմարած է ցարդ ձիծեռնակաց վրայ։

— 18 Նոյեմբերին, Ռօթէրտամէն (Հոլլանտա) ի Ֆրանսա ուղարկուած ձկանց մէջէն նշմարուեցաւ ձուկ մը որ իւր վրայ կենդանութեան նշաններ կը ցցուներ։ Յայնժամ ձկնորաց այդ 70 հարիւրորդամէթր երկայնութիւն ունեցող ձուկն զընեղէն յետոյ, լաւ մը ջրով լուացին զնա և յետոյ աւազանի մը մէջ դրին։ Ձուկն վերակենդանացաւ 48 ժամ օդոյ մէջ մընալէն յետոյ։

— Վերջերս տօքթօր Ֆօքս Ամերիկայի դիտութեանց կաճառին ներկայացուց կարևոր գրութիւն մը իւր ըրած մէկ նոր գիւտին վրայ։ Այդ գիւտն է ելեքտրական ասեղ մը որ ելեքտրական հոսանքին չնորհիւ կրնայ մարդուս մարմնոյն վրայ գտնուող բոլոր մազերն արմատախիլ ընել առանց նշան մ'իսկ թողելոյ։ Տօքթօր Ֆօքս փորձած է զայս Ամերիկացւոյ մը վրայ և երեք տարուան մէջ 8000 անդամ փորձեր ընելով յաջողած է բոլոր մազերը հանել։ Ամհատիկ ելեքտրականութեան մէկ նոր և զարմանալի կիրառութիւնը։

Լա Նաթիւռ. Մ. Գ. ՄՕԶԵԱՆ

Նոր հրատարակութիւն

ՎԻՊԴՈՐ ՀԻԻԿՕ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ

ԳՐԻԳՈՐ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՔ

ՆՈՒՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ԵՒ Ս. ՏԷՕՎԼԷԹԵԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐՆ սկիւռ բաղկանայ 10 հատորէ, իւրաքանչիւրն սոյն յայտարարութեան դիրքով և 210–230 երեսէ բաղկացեալ, և 13 մեծադիր ու գեղեցիկ պատկերներով զարդարուն, որք զատ թղթի վրայ տպուած սկիւռ արուին։

Ամբողջ կազմեալ գործոյն բաժանորդագրութեան գինն է ԿԱՆԽԻԿ 120 ղրշ։

Մէն մի կազմեալ հատորի բաժանորդագրութեան գինն է կանխիկ 14 ղրշ։

Տասն և վեց երեսէ բաղկացեալ մէն մի թերթ և զատ պատկերով 50 փարայ։

Գաւառաց համար ամբողջ գործոյն բաժանորդագինն է 145 ղրշ. ԿԱՆԽԻԿ, իսկ հատոր առ հատոր առնել ուզողք, պարտին վճարել 17 ղրշ. թղթատարութեան ծախքն մեր վրայ լինելով։

Գաւառացի բաժանորդք կրնան սոյն վճարքն ընել՝ մի միայն Օսմանեան թղթատան նամակադրոշմ առաքելով մեզ։

Բաժանորդագրութեան համար պէտք է դիմել Բուրաստան Մանկանցի խմբագրատունն, կ. Պոլիս Էսկի Զաքիրիէ ճատտէսի թիւ 63։

Հրատարակուեցաւ Առաջին հատորն։

Երկրորդ հատորի Յրդ թերթն հրատարակուեցաւ։ Իբր օրինակ կարտատպենք նոյն թերթին պատկերն։

ԴԻՒՑԱԶՈՒՆՔ ԱԶԽԱՏՈՒԹԵԱՆ

—

ԳԼՈՒԽ Թ.

ՄԵԾ ԶՕՐԱՊԵՏՔ

(Շարունակութ. տես տետր 23)

Տեսած էք արդեօք, Շարլերի հրապարակներէն միոյն վերայ այն պղնձեայ արձանն, որ ոտից ներքև ազգասէր ձեռքեր կը դան մերթ պսակներ դնել:

Հասարակութեան այն զօրապետն, զոր նկարագրած է Բրէս, Մարսօ զօրապետն է, որ անշահախնդրութիւնն, մարդասիրութիւնն և քաջութիւնն ամենքն չլացուցին. հազուագիւտ բան, մինչև իսկ իւր ժամանակակիցներն և որ վերայ լացին երկու բանակներ, իւր բարեկամներն և իւր թշնամիներ:

Կեանքը կարճատև և փառաւոր եղաւ: Երկու բանակներ հետևեցաւ իւր դագաղին, իւր բարեկամք և թշնամիք արտասուեցին նորա վերայ, թէպ օտարականը կանգ առնու իւր յիշատակարանին մօտ և աղօթէ անդ սոյն քաջ հոգւոյն հանգստութեանն համար:

Հոկտ, Տըզէմ և Մարսօի քով կը պարտինք դասել Ֆլէյշէրի, Ֆէյերմանի, ժուպէրի, տ'Օժըրօի, Բժկրիւի և բազմաթիւ այլոց անուններն, որք փառաւոր եղան:

Ո՞վ կրնայէր զհամեստ և քաջ զօրապետն Լա Թուր տ'Օվէրնը, Ֆրանսայի առաջին մարտիկը:

Պրըթայնեի մէջ ծնաւ 1743 դեկտ. 23 ին: Իւր հայրն լաւ դաստիարակութիւն մի տուաւ իրեն և Ֆէյերըրի վարժարանը ղրկեց պինք, ուր նշանաւոր եղաւ իւր յարատեւութեամբ: 17 տի տեղակալի պաշտօն մի ստացաւ: Իւր զգօն միտքն լուրջ ուսմանց կը մղէր զայն. իւր աշխատասիրութիւնն և այն մէթոտն, որոց համեմատ կ'ընէր իւր հանճարեղ հետազօտութիւնքն, այնպիսի մարդ մի ըրին, որ գիտէր բռնել գրիչ մի, ինչպէս նաև սուր մի: Հնութեան մեծ զօրապետաց վարուց պատմութիւնն ուսումնասիրելէ, և նոցա պատերազմներու վերայ լրջօրէն խորհրդածելէ յետոյ մեր սերնդոց ուսման պարապեցաւ և բոլոր ծանօթ լեզուներն ուսաւ:

Երբ դաղթականութիւնն յառաջադիմութիւններ ըրաւ բանակին մէջ, մի քանի սպաներ եկան տեսնել զայն առաւօտ մի, այն ատեն յորում իւր անկողնէն կ'ելնէր, և ջանացին համոզել զայն ծերանալէն մեկնելու, այսպէս պատասխանեց անոնց, որք կ'սիրէին դինք հասարակապետութեան դէմ կռուիլ:

« Կորսուի այն վատն որ երեսի վրայ կը թողու իւր երկիրն վտանգաւոր վայրկենի մը մէջ. ազգիս պարտական եմ իմ կեանքս, մինչեւ իմ վերջին չունչս պիտի պաշտպանեմ իւր դատն: »

1789 հարիւրապետ էր, պահեց այն աստիճանն և 1792ին Ալպեանց բանակին հետ պատերազմի գնաց, յորմէ յետ Ա-րեւելեան-Պիրենեանց բանակն ղրկուեցաւ: Անդ առաջարկեցին բարձրացունել իւր աստիճանն բայց մերժեց, ուստի պարտաւորեցան գոհանալ տալով. իրեն պահպանութիւնն Ֆրանսայի բոլոր գընդաձիգ զօրաց, որոց թիւն 8000 ի կը հասնէր, բայց չուզեց երբէք ընդունիլ իւր բարձր դիրքին չարմար թոշակ եւ պատիւ: Մեկնեցաւ իւր զօրաց հետ և Իրէօնի ու Սէն – Սէպաստիէնի ամրոցներուն տիրեց: Բոլոր այս վտանգաւոր գործերուն մէջ, առաջին կարգին մէջն էր նա և իւր քաջութեամբը կը հիացնէր իւր զօրքեր: Երբ երեցաւ այն հրովարտակն, որ կ'արտաքսէր բանակէն ազնուապետականները, բացառութիւն մի եղաւ իրեն նկատմամբ:

Պալի հաշտութենէն յետոյ Լաթուր

ա՛Օվէրները Պրըթայնեի մէջ բնակեցաւ և քիչ առենէն նաև մի մասը որ Անգղիացւոց ձեռքն անցաւ։ Սոքա զէնըննկէց ըրին զերիները։ Երբ կարգը սորա եկաւ իր սուրն չ՚յանձնելով դոչեց· «Այն որ կուզէ առնուլ զայն թո՛ղ գայ վնտռէ։»

Տաճն և ուխտ ամիս գերուԹենէ յետոյ Ֆրանսա՛ վերադարձաւ, ուր Թոչակ մի կապուեցաւ իրեն։ Այն առեն առանձնացաւ և ինքզինք ուսման տուաւ առաւօտէն մինչեւ երեկոյ աշխատելով, երջանիկ կեանք մի վարեց, և ամբողջացուց Գաղատացւոց ծագումն անուամբ գիրքն, որ պատմական ճշմարիտ յիշատակարան մ՚է։

Քիչ ժամանակ յետոյ Լը Պրիկան վիճաբանն, որ իր մտերիմ բարեկամն էր, և որ շորս զաւակ ունէր բանակին մէջ, իր հինգերորդ զաւկին վնտռորագրուԹեան պատճառաւ իր ձեռքէն առնուիլը տեսնելու փիլտն ունեցաւ։ Լաֆուր Տ՚Օվէրները՝ չվարանեցաւ· երիտասարդին տեղն անցնելու արտօնուԹիւն խնդրեց և ստացաւ, իր զնդաձիդ զօրաց հետ Յուրիխի առման ներկայ գտնուեցաւ և յաղԹական վերադարձաւ։ Զայն վարձատրելու համար Մերակոյտին մէջ ԹիկնաԹոռ մի նուիրեցին իրեն։ «ՀասարակապետուԹեան օգտակար կերպիւ ծառայելու համար սահմանագլխին վրայ գըտնուելու եմ։» պատասխանեց և Հռէնոսի բանակն վերադարձաւ։

Բարնօ, նախարար պատերազմական գործոց, իսկոյն նամակ մի գրեց իրեն, որոյ մէջ կ՚ըսէր ԹԷ՝ առաջին հիւպատոսն (Նաբօլէոն) յուզեալ մտիկ ըրած էր իր այնչափ պարզ և այնչափ մեծ կենաց պատմուԹիւնն և ԹԷ ուզած էր նորա նման պարզ և մեծ վարձատրուԹիւն մի տալ իրեն։ «Առաջին հիւպատոսն անմիջապէս ՀասարակապետուԹեան բանակներուն առաջին կրնատիճ գիտուորը» անուանեց զՁեզ և պատուոյ սուր մի նուիրեց։» Ընդունեց սուրն, բայց մերժեց ասիտղոն չվիրաւորելու համար իր սրբելի զինակիցներ և որովհետեւ կը վերաբերէր «գունդի մը, որ միշտ առաջինը կամ վերջինն անծանօԹ էր։»

Լաֆուր Տ՚Օվէրները Պէրնատոտտի պատերազմին մէջ նիզակի հարուածով մի ըսպաննուեցաւ։ Սոյն օրէն սկսեալ մինչեւ 1814 տարին երբ կրընատիճներու գունդին մէջ զօրաց անունները կարդացուէր, սպայն կ՚ըսէր· «Լաֆուր Տ՚Օվէրները» և դրօշակակիրն կը պատասխանէր. «Մեռեալ պատուոյ դաշտին վրայ։»

Երբ մէկը առաջին անգամ կը կարդայ Լաֆուր Տ՚Օվէրնեի կենսագրուԹիւն, անկարելի է որ չյուզուի։ Իր պարզուԹեամբն և դիւցազնուԹեամբն այնչափ գեղեցիկ գոյացուԹիւն մի, աշխատուԹեամբն և ուսմամբ այնչափ լի գինուորի և գիտունի կեանք մի, ինքնին հիանալի դասեր կը պարունակէ։

Առաջին կայսրուԹեան ծագած ժամանակ ցեղափոխուԹեան կռիւներէն յետոյ, պատերազմը մի սովորուԹիւն դարձած էր Ֆրանսայի մէջ· բոլոր զօրաւոր մարդիկ կպարէին — եւ յաճախ կը մեռնէին։ Ասկէ կը հետեւի դիւցազնական գործոց ստուար Թիւը, զոր պատմուԹիւնը կ՚արձանագրէ սոյն Թուականին։

Լանն է որ, ախոռի ծառայի մի զաւակ, սպարապետ և Մօմէսկլէյի դուքս եղաւ։ Միւրա՝ որ մի ժամագործի զաւակ էր, զօրապետ և Նաբօլիի Թագաւոր եղաւ։ Միշէլ Նէյ, Զլէնկէնի դուքսն, Ֆրանսայի սպարապետն է որ խեղճ տակառագործի մը խանուԹին մէջ աշխարհ եկաւ։ Տօմէնվիլ է որ, պարզ կամաւոր, զօրապետ և պարոն եղաւ։

Տօմէնվիլ Վաթէրլոյի պատերազմին մէջ

զարնուելով մի գնդակէ, որ կը կտրէ իր սրունքն, դեռ քաջասրտութիւն ունի իւր խումբերուն հրամայելու և գոչելու իրենց « Կրակ ըրէք » :

1812ին Վիէննայի կառավարիչ կարգըուելով 1815 մերժեց տեղի տալ Թշնամի զօրապետաց և պատասխանեց հպարտութեամբ. « Զեզ պիտի յանձնեմ Վիէննան, երբ որ ինձ սրունքս վերադարձնէք : »

Պլիխէր, Բրուսիացւոց սպարապետը, նամակ մի գրեց իրեն այն ժամանակ երեք միլիոն առաջարկելով, եթէ ուզէր յանձնել Վիէննան : — Զպիտի յանձնեմ ձեզ նաև ձեր նամակն. առ ի չգոյէ հարըստութեան օժիտի տեղ պիտի ծառայէ զաւակաց : »

Մեր յիշած միւս զինուորականներէ, վար չէր մնար դիւցազնութեան մասին. զրոյս ընտաներար փայտե սրունք կը կոչէր ժողովուրդը :

Թարգմ. ֆրանս. Կ. ԳԱՐԱԿԻԻԼԵԱՆ

Շարունակելի

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾ ՊԱՐԻՍՊԸ

Այս պարիսպը, որ Չինաստանի բոլոր հիսիսային սահմանը քաշուած է, որով կը բաժնուի Թաթարստանէն : Այս պարըսպին երկայնութիւնը դրեթէ 1500 մղոն է, և եթէ ամբողջ պարսպին երկայնութեամբը քալել հարկ ըլլայ, 1000 ժամու ճամբայ է : Իսկ բարձրութիւնը տեղ տեղ 20-25 անգղիական ոտնաչափ է, իսկ հաստութիւնը 15 : Անէն 100 կանգուն հեռաւորութեան մէջ աշտարակներ չինուած են, ամէն մէկը 48 ոտնաչափ բարձրութեամբ : Պարսպին կառուցուած երկիրը լեռնային, անբեր ու ապառաժոտ է, այնպէս որ տեղ տեղ բարձր ժայռերու վրայ՝ ծովու երեսէն մինչեւ 600 ոտք բարձրութիւն ունի, Ամբողջ երկայնութեամբ մը չինուած է պարիսպը ոչ միայն լեռներու վրայ, այլ նաև ձորերու մէջ, և շատ տեղ մեծամեծ գետերու վրայէ ալ անցած է : Շինելու ատեն շատ լիճեր ու ջրային տեղեր եղան ճարտարապետաց առջև, բայց Չինացւոց յատուկ եղած երկայնմտութիւնը ամէն դժուարութեանց յաղթած է, ու հինգ տարուան մէջ լմնցուցած են այն ահագին պարիսպը :

Բէքինի արեւելեան կողմը Բէյլի ծովուն մէջ քար լեցնելով այս երեւելի պարըսպին հիմը ձգեցին : Կ'ըսուի թէ 2000 տարուց ի վեր առաջ Չինաստանի ինքնակալը չինեց Թաթարներուն յարձակմունքը արգիլելու համար, որ չարունակ նեղութիւն կուտային Չինաստանի հիւսիսային մասին. Այս պարսպին չինութեանը համար, ինքնակալին բացարձակ հրամանաւը, իր տէրութեան բնակիչներէն երեք մարդոց մին պարտաւորեցաւ աշխատիլ այն պարսպին չինութեան՝ մինչեւ որ աւարտեցաւ :

Այն տեղերն, ուր որ երկրին բնական դիրք տկար է, պարիսպը երկու, երբեմն ալ երեք կարգ չինուած է բնութեան պակասութիւնը լեցնելու համար :

Յամին 1212ին Մօնկոլները բռնութեամբ տիրեցին այս պարսպին և մինչեւ Բէքին մայրաքաղաքը մտան, ու 300,000 հինուոր սպաննեցին : Զանազան վիճակութիւններէ յետոյ Չինաց վերջին ինքնակալը Վօնկ Յօնկ իշխանութենէն իյնալով իւր ժողովրդեան ձեռքով, և Թաթարները չատ նեղութիւն կրելով, ինքզինքը սպաննեց իւր թագուհւոյն և աղջկանը հետ : Այն ատենէն ի վեր Չինաց տէրութիւնը Թաթար ինքնակալաց կառավարութեան ներքեւ էնկաւ, թէպէտ և ա-

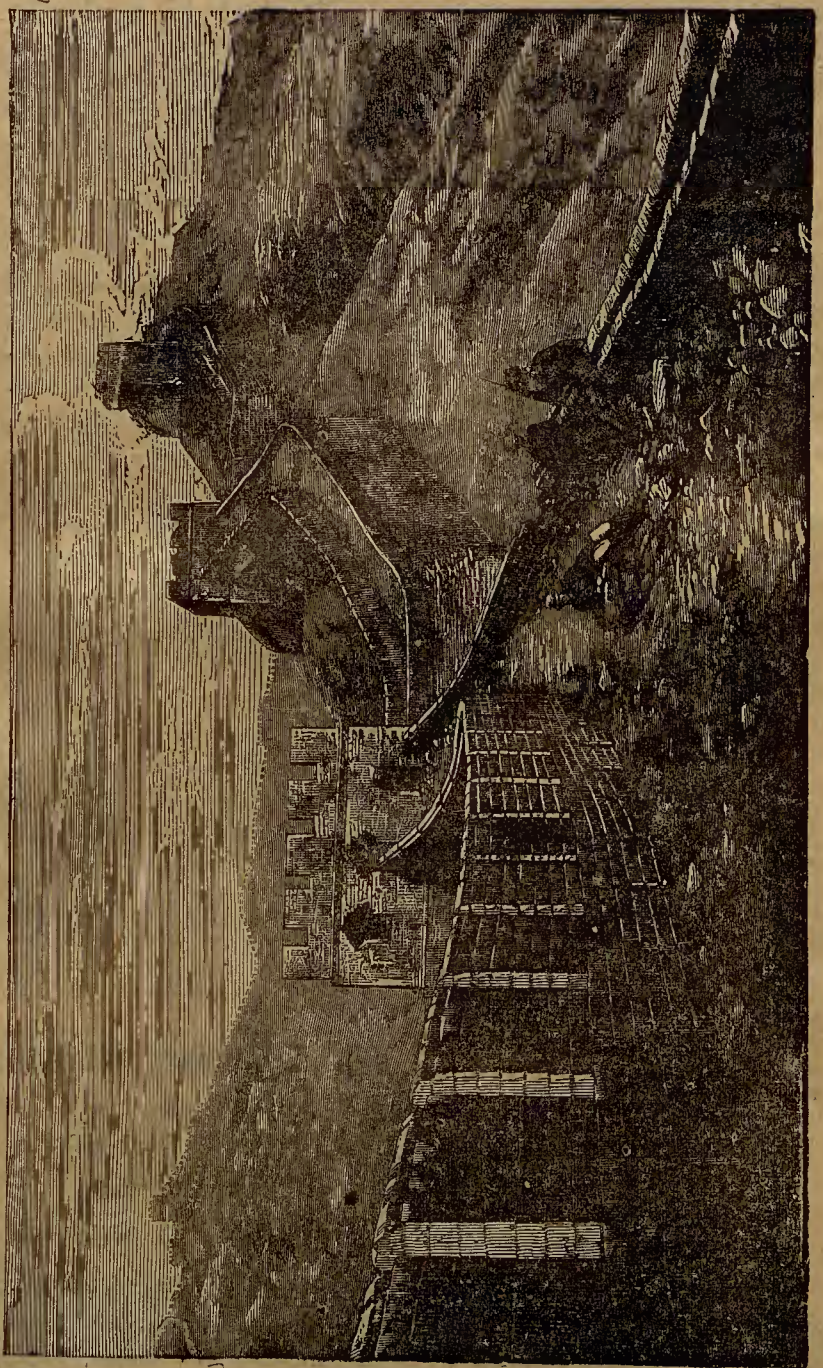

Նիոբեյոսի մեծ հիդրան

Թոռը Բէքին մայրաքաղաքը տանելով եւ Զինաց լեզուն, ծէսն ու սովորութիւննեըը ընդունելովը՝ կը թուի թէ թաթարք աւելի Զինացւոց հետ խառնուեցան՝ քան թէ անոր սիրեց։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ 29

Միավանկ եմ մի բառ
Եռատառ·
Եւ քերթողաց ճիւթ կըլլամ միշտ,
Ինձմով լի է մայրերուս սիրտ·
Բայց թ'առաջին իմ գիրս ջնջես,
Յայնժամ տեսնես անմիջապես,
Որ կ'ըլլամ ես բառ մ'երկդիմի,
Նախ անկատարըն բայի մի,
Եւ մ.կ մ'ալ ածական
Կըլլամ ես հայցական·
Իսկ թէ վերջին գիրս իմ միայն
Ջնջես, գտնես մի բաղաձայն
Հայկական տառ։
Գըտի'ր, տեսնեմ, ի՞նչ է այս բառ։

ԱԳԲԻԻՐ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ

Թիֆլիզի մէջ հրատարակեալ սոյն օգտաւետ մանկական հանդիսի 1886 տարւոյ համար բաժանորդագրութիւնք կընդունուին Բուրաստանի խմբագրատունը։

ՆՈՐ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

—

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Գ· ՏԻՊ.

Սոյն ընթերցարանն աղնիւ դաստիարակաց մասնաւոր ուշադրութեանն կը յանձնարարեմք։

ԳԻՏԵԼԻՔ

ԵՒ

ՊԱՐՏՈՒՔ

ՏՂԱՑՈՑ

—

Գ· ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արեւելեան Մամլոյ *խմբագիր Մեծ· Մ· Մամուրեան էֆէնտիի աշխատասիրած սոյն ընտիր դասագիրքն, որու երկրորդ տպագրութիւնն սպառած էր, այս անգամ Մամուրեան տպարանէն կրկին ի յոյս ընծայուեցաւ ընտիր թղթի վրայ եւ մաքուր տպագրութեամբ։ Ինչպէս երկրորդ՝ նոյնպէս երրորդ տպագրութիւնն 44ի չափ դեղեցիկ պատկերներով զարդարուած է, որք գործոյն օգտակարութիւնն ու դիւրիմացութիւնն աստիճան մ'եւս կ'աւելցնեն։*

Գինն է 5 ղուրուշ։

Մեծ· Մամուրեան էֆէնտիի ամրողջ գործոց կեդրոնատեղին հանդիսից խմբագրատունը լինելուն, կը հրաւիրուին վարժարանաց Մեծ· տեսուչք եւ դաստուք ուղղակի դիմել մեզ, վստահ լինելով թէ՝ իւրեանց յանձնարարութիւնք անվրէպ եւ կանոնաւոր պիտի կատարուին։

ՄԵՐ ԵՐԿՐԱՒՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ

ԵՒ

ԻՒՐ ՅՕՐԻՆԻՉԸ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱՑ

Արմենակ Տէր Յակոբեան

Վերոյիշեալ գրքանք կը գտնուին ամէն հայ գրավաճառաց քով եւ հանդիսից խմբագրատունը, Կ· Պոլիս, Էսկի Զապթիէ ճատտէսի, թիւ 63·